

ב. נכנס תינוק עם המין במקום בודק

אם תינוק נכנס לבית בודק ולחם בידו, אם מצא אחריו פירורים, חזקתו שאכלו, ואלו פירורים שנפלו ממנו בשעת אכילה. אולי (סי' תלח סעי' א) ומי"ב (סי"ק יא)). ודוקא אם מצא פירורים אינו צריך לחזור ולבדוק, אבל אם לא מצא פירורים צריך לחזור ולבדוק, שאין הספק שאפשר שאכלו מוציא מחובת ודאי בדיקה. [מ"ב (סי"ק ז)].

ג. נכנס עם להם פחות מכזית

לדעת הסוברים שאין חובת בדיקה על פחות מכזית (ע"י לעיל שכן דעת רוב הפוסקים), אם ראה את התינוק נכנס עם לחם פחות מכזית א"צ לחזור ולבדוק בכל אופן.

ד. לא ראה שהתינוק נכנס עם המין

אם לא ראה שהתינוק נכנס עם חמץ, א"צ לחשוש שמא נכנס עם חמץ. (ע"י ב"שוי"ע שם ובנו"כ).

ה. ילד שנכנס עם המין במקום בודק

אם התינוק יש בו דעת, נאמן לומר שאכלו כולו ואין צורך לחזור ולבדוק. [מ"ב (ס"ק ז)].
ותינוק שיש בו דעת הוא כבן תשע שנים, ואם הוא חריף אפילו הוא בן שש. (ע"י בתורת חטאת (כלל פא אות ח). ב"ש"ך (סי' קטו סי"ק ג) ובח"מ"א (ככלל סז אות ז)). והכל לפי חריפותו של הקטן.

ו. לא מצא על ההמין ששמר בצד

הניח ונתע חתיכות לחם ומצא שמונה וכדומה, אינו צריך לחזור ולבדוק (אלא אם כן היו קשורים יחד), ובתנאי שביטל או יבטל החמץ. [מ"ב (סי' תלט סי"ק טו - ז)].

היוצא מביתו לימי הפסח

א. יוצא מביתו יותר משלשים יום לפני הפסח

העוזב ביתו יותר מלי' יום קודם הפסח למקום רחוק, א"צ לבדוק את הבית שיוצא ממנו, ובערב פסח יבטל החמץ. (שו"ע (רס"י תלו) ומ"ב (סי"ק ה וט-). וכת"י באול"צ (ח"ג פי"ז אות יח) דדוקא אם יוצא לחו"ל חשיב ירוק. ועי"ש במ"ב שבאופן שיועד שבדאי יש לו חמץ, י"א שצריך לבערו ויש מקילים.). וא"ל דעתו לחזור לביתו קודם או תוך ימי הפסח, צריך לבדוק לפני שעוזב. [שו"ע שם ומ"ב (סי"ק ח).]
ואם עוזב ביתו קודם ליל י"ד ניסן תוך לי' יום קודם הפסח, אף אם אין דעתו לחזור לביתו עד לאחר הפסח, חלה עליו חובת בדיקת חמץ. ועליו לבדוק בלילה שלפני יציאתו לאור הנר ללא ברכה, ואם אי אפשר לו לבדוק בלילה שלפני יציאתו יבדוק קודם לכן. [שו"ע (שם) וכה"ח (אות ו)]. וע"י באבני"ז (סי' שכב) שפירש דהיינו לי' יום קודם ליל י"ד ניסן שהוא זמן בדיקת חמץ. וע"י בבב"ש"ל (שם ד"ה ולא) שבהיא מח' לענין הברכה. ופסק הכה"ח (אות לב) דסב"ל. וכן גר' מהשבט הלוי (ח"ט סי' קיח)). וע"י בסמוך לענין היוצא לפני פסח ומשכיר ביתו לעכו"ם.

ב. למנות שליה

היוצא לפני פסח יכול למנות שליה שיבדוק ויבטל החמץ במקומו בליל י"ד ניסן. וכן בני ביתו הגדולים יכולים לעשות כן עברו (ובשעת הדחק יכול לסמוך על בדיקת קטנים). [מ"ב (שם סי"ק א). ועי"ש שכת"י בשבש"ח"ד סומכין ג על נשים. ובזמננו מנהג העולם לסמוך על הקניין שנשים עושות. ואם ש"ך דוחק יותר המקומות ריבוי כשעת הדחק].

ג. הבית שייך לעכו"ם

ישראל היוצא מבית השייך לעכו"ם תוך לי' יום, דעת השו"ע (שם סעי' ג) שצריך לבדוק אחר חמצו כדו' לבערו. ואע"פ שעתידי להכנס עכו"ם במקומו מ"מ הדין כן כי חלה המצוה עליו לבער חמץ. אולם אם עתיד להכנס עד הפסח לבית אחר, בודק שם וא"צ לבדוק במקום הראשון (וכן אם עתיד ישראל אחר להכנס במקומו החיוב לחלע השנן). אמנם דעת הרמ"א להקל שכל שעתידי להכנס שם עכו"ם א"צ לבדוק. ויש מקילין אפי' אם עדיין העכו"ם לא נכנס בבית כיוון שהישראל הפיקר חמצו. ומסכתו המ"ב (סי"ק לב) שאם נכנס בו הנכרי יש להקל. **ד. המשכיר ביתו לעכו"ם (מכירת המקן)**

המשכיר ביתו לעכו"ם ומוכר לו גם חמצו לימי הפסח, תוך לי' יום לפסח, לדעת הרמ"א הנ"ל נפטר מבדיקה. [ובי"ב החת"ם (או"ח סי' קלא)]. ולדעת השו"ע עליו לבדוק אלא אם כן מתחייב

בבדיקה במקום אחר. ולענין אם צריך למכורו או להשכירו ביום י"ג או י"ד ע"י לקמן.

ה. המתארח בבית של אחרים ויחזרו לו החר

המתארח עם משפחתו בבית הוריו וכדו' לקראת ימי החג, ויחזרו לו חדר מיוחד שהוא דר בו עם משפחתו (אפי' ללא קבלת קנין), בודקו אור לי"ד בברכה. [הגרשו"א זצ"ל (הליכ"ש פי"ה אות יח)].

ו. המשכיר בית לחבירו

המשכיר בית לחבירו לפני י"ד ניסן לצורך יום י"ד ואילך, וקנהו בא' מהדרכים ששכירות קרקע נקנת בו (בכסף, בשטר, בחזקה או בקנין סודר), אם מסר לו המפתח לפני ליל י"ד, על השוכר לבדוק, ואם לא מסר לו המפתח עד ליל י"ד על המשכיר לבדוק. [שו"ע (סי' תלו סעי' א)].
ויש סוברים דבמסירת מפתח לבד קודם ליל י"ד חלה חובת הבדיקה על השוכר (משום דאין המשכיר יכול להכנס בו שאין המפתח בידו) ונכון להחמיר כשתי השיטות ועל כן יבדוק א' מהם והשני ימנהו להיות שליח שלו. [מ"ב (שם סי"ק ג) ולענין מכירה עי"ש במ"ב (סי"ק ג).]
ז. נוסע לפסח לבית הארחה

הנוסע לפסח להתארח במקום שידוע שלא בדקו ש החמץ כדן, חייב מן הדין לבדוק שם את החמץ. ולכן הנוסע לבתי מלון ובתי ארחה וכדומה, וידוע לו שלא בדקו שם החמץ, צריך לבדוק שם החמץ. [הגרנ"ש זצ"ל (חוט שני ח"ב ע"ב ש"ז אות ט)].

ביטול חמץ

אף על פי שבדק אחר החמץ שברשותו וביערו, מ"מ חייבו חכמים לבטל החמץ. [מ"ב (סי' תלד סי"ק ו).] ואף מי שמכר חמצו לעכו"ם, עליו לבטל החמץ. [כך המנהג. והטעם כי על הגז שהמכירה לא תחול כדן מאיזה טעם, ע"פ החמץ בוטל. וע"י בזה בשמעתא עמיקתא גליון קל"ז]. ויש לבטל החמץ מיד אחר הבדיקה. [שו"ע (סי' תלד סעי' ג).] אלא שבביטול זה מוטל כל החמץ חוץ מהחמץ שמשייר למחר. [שו"ע (שם) ומ"ב (שם סי"ק ז)]. ויש לחזור ולבטל כל החמץ לאחר שריפת החמץ (לפני שבה הששית שהוא סוף זמן שריפת החמץ). (שם) ומ"ב (סי' תלד סי"ק יא)].

ב. לשון הביטול

נוסח הביטול נתקן לכתחלה בלשון ארמי. (ע"י בבאר היטב (סי' תלד סי"ק ה) הטעם בזה. וע"י גר"ז (שם קו"א אות ד). וכתב הכה"ח (אות לו) שאם מבין הלשון לכת"י יאמר בלשון זה.) ומ"מ מי שאינו מבין לשון זה עליו לאומרו בלשון שמבין. [רמ"א (סעי' ג).] ואם אמר נוסח הביטול בלשון שאינו מבין, אם יודע לפחות ענין הביטול שידוע שמפקיר חמצו, יצא בדיעבד. [מ"ב (סי"ק ט)].

ג. ביטול החמץ בלבד

יש לבטל החמץ בדבור. ואם ביטלו בלבד בלבו, בדיעבד (שעבר זמן הביטול ואינו יכול לחזור ולבטלו) ביטולו ביטול. (ע"י ב"שוי"ע סימן תל"ד סעי' ג) שמבואר שצריך לומר נוסח הביטול. ומ"מ ע"י בסי' תל"ז (סעי' ג) שכתב שדי בביטול בלב. ועי"ש בב"יארן הלכה (ד"ה ומבטלו בלב) שהביא שכן עיקר הלחכה.

קביעות סעודה ערב פסח

א. אכילת פת מצה

מצה הראויה לצאת בה יד"ח בלילה, אסורה באכילה כל יום י"ד כדי שיהיה היכר לאכילתה בערב. [רמ"א (סי' תמד סעי' ב) ומ"ב (סי"ק יא-ג)]. ועי"ש במ"ב שמה נפתח או כפולה אם שמתיקין בה לחשב חמץ מ"מ אסור לאכילה מעמוד השחר ואילך דבכלל מצה היא מעיקר הדין]. ויש נוהגים שלא לאכול מצה מר"ח. [שו"ע (סי' תלד סעי' ג).] וי"א שהאיסור בערב פסח אינו אלא מעמוד השחר. [מ"ב (שם)]. ויש סוברים שהאיסור הוא מהלילה. [רב פעלים (או"ח ח"ג סי' כז)]. וראוי להחמיר מליל י"ד. [אג"מ (שם) והגרשו"א זצ"ל (הגדה של פסח פסקי הגר"ש עמ' 118)].

ב. מצה עשירה

לדעת השו"ע (סי' תעא סעי' ב) מותר לאכול מצה עשירה עד השעה עשירית (שאו אסורה משום איסור קביעות סעודה), אולם לדעת הרמ"א (סי' תמד סעי' א) מותרת באכילה עד שעת איסור אכילת חמץ. [אלא דע"י בשערי"ת (אות א') בשם הנוב"י (סי' כא) שחולק על הרמ"א שעד חצות מותר. ועי"ש שכת"י שפ"ח המורה לכל היום אפי' בלא חזק לחזור וזקן לא הפסיד אם הוא עכ"פ צורך קצת אך בפסח עצמו מחמירין. והביאו גם הכה"ח (סי' תמד אות יד). וע"י עוד בכה"ח (שם אות טו וסי' תסב אות מא) שכת"י שיש מבני ספרד שנוהגים להחמיר שלא לאכול מצה עשירה כמנהג בני אשכנז].

ג. אכילת פת

אסור לאכול פת (כגון מצה עשירה) משעה עשירית ולמעלה, כדי שיאכל מצה לתיאבון, אבל אוכל מעט פירות או ירקות (והוא הדין בשר, דגים וביצים), אבל לא ימלא כריסו מהם. ויין מעט לא ישתה, משום דמיסעד סעידי, אבל אם רצה לשתות יין הרבה, שותה, מפני שכשחוא שותה הרבה גורר תאות המאכל. [שו"ע (סי' תעא סעי' א) ומ"ב (סי"ק א-ג)]. ואם הוא איסטנטי שאפילו אוכל מעט מזיק באכילתו הכל אסור. [רמ"א (שם)].

ד. קטן באכילת מצה ערב פסח

קטן או קטנה שאינן יודעים מה שמספרים בלילה מציאת מצרים, מותר להאכילם מצה בערב פסח. אבל בלאו הכי אסור. [רמ"א (שם)].

ה. חולה הצריך לאכול מצה ערב פסח

חולה הזקוק לאכול פת רשאי לאכול מצה בערב פסח (הדבר מצוי בבתי חולים בערב החג). [דברי יציב (או"ח סי' קפח)].

מלאכה ערב פסח

א. אחר הצות

אסור לעשות מלאכה ערב פסח אחר חצות [שו"ע (סי' תסח סעי' א) ומ"ב (שם)], ויש מקומות שנהגו לאסור אף לפני חצות (והמנהג הפשוט הוא לאסור אחר חצות ומ"מ כל אחד ינהג כפי מנהג מקומו). [שו"ע (סעי' א) ומ"ב (סי"ק יב)]. וע"י נכרי מותר אף אחר חצות. [שו"ע (סעי' א)].

ב. עושה כהנם

איסור מלאכה הינו כשעושה מלאכה להשתכר, אבל כשעושה כהנם מותר. [שו"ע (סי' תסח סעי' א) וכל זה בעושה מלאכה בעלמא, אבל אם עושה מלאכה גמורה כגון לתפור בגדים, תספורת וכדומה, אסור אפילו כהנם ואף כשעושה לצורך יו"ט. [רמ"א (שם). וע"י במ"ב (סי"ק ז) ובשע"ח"צ (אות ז) דגדר האיסור הוא כאיסור מלאכה בחוה"מ ואפילו קילא מנחה].

ג. כיבוש

אסור לכבס בגדים לאחר חצות. אבל מותר לתת לכובסת עכו"ם אחר חצות אף בשכר. [מ"ב (שם סי"ק ז)]. ומ"מ מותר להפעיל מכונת כביסה קודם חצות אף שתסתיים פעולתה לאחר מכן. [כן נראה פשוט. ודעת הגר"ש"א זצ"ל (אשרי האישי ח"ג פי"א אות ה) שמותה להימדי שעון מערב החג שפייעל את מכונה הכביסה בחוה"מ כי אין כאן מעשה המלאכה. ואם קי"ו בני"ד דשרין.] וי"א שבזמננו שמכבסים על ידי מכונת כביסה בשעת הדחק גדול אפשר שיש מקום להתיר לכבס אף אחר חצות. [בעל השש"כ (כן מסר בשמו הגר"י פוקס שליט"א)].

ד. כיבוש בגדי כותנים

אם לא הולכה אף שכתב בגדים על קטנים לצורך יום טוב או חולו של מועד, מותר לכבסם אפילו אחר חצות. [דהרי"ג ב"חוח"מ שרי' בכה"י. ודעת האג"מ (תשובה בספר חוה"מ אנגלית אות יא) שאם בגד של קטן לא מתאים לו (כי השני נאה יותר) מותר לו לכבס מה שמתאים לו. ואע"פ שהגרשו"א זצ"ל (אשרי האישי פי"א אות ג) חולק על האג"מ. לענין ערב פסח דקילא טפי יש להקל].

ה. צהצוזה נעלים

אם לא צהצח הנעליים לפני חצות בדיעבד מותר לצחצחם אף אחר חצות. (ע"י בבאר משה (ח"ז סי' פח) דאף בחוה"מ שרי. וע"י עוד בדברי בעל האג"מ (הל' חוה"מ בתשובות) ובתשובות והנהגות (ח"א סי' שא). ולענין ערב פסח יש להקל. ובצחצוזה על ידי נוזל המצוי בזמננו ניתן להקל אף לכתחלה אחרי חצות. [ונראה דלכו"ע יש להקל אף בחוה"מ, עיין במקורות לדעיל ובה לא שייך טעם האוסרים].

ו. גיהוץ

אם לא הסיפק לגהץ לפני חצות מותר לגהץ בגדים לצורך המועד אף לאחר חצות. [חוה"מ (ארחות רבנן ח"ב) ואור לציון (שם)].

ז. תפירת קרע או כפתור

כלי ישן שנתקלקל קצת או בגדיו שנקרעו קצת רשאי לתקן ולתפורם לצורך יום טוב אפילו מעשה ואזמן מותר בזה. וכן הדין לתפור כפתור וכדומה. [רמ"א (סעי' א) ומ"ב (סי"ק ז)].

ח. תספורת

אסור להסתפר אחר חצות היום אפילו על ידי ישראל אחר כהנם. ובדיעבד רשאי להסתפר על ידי נכרי. [מ"ב (סי' תסח סי"ק ה)]. וע"י עוד לקמן אות י"ג.

ט. גילוח הזקן

יש מי שאומר שמותר לגלח הזקן אחר חצות. [אור לציון (שם)].

י. לספר קטן

קטן ששערו ארוך, אם לא גלחו לפני חצות מותר לגלחו לאחר חצות. [דומ"א חוה"מ דשרי כמבואר ב"שוי"ע (סי' תקלא סעי' ו). וכן א"ל הגר"ש"ז אולמן שליט"א].

יא. הסרת שער הגוף

נשים רשאיות להעביר שער הגבות ושאר הגוף לצורך ימי, אפילו אחר חצות (ואולם שער ראשה אסור בכל אופן. ועי"י בסמוך). (ע"י ב"שוי"ע (סי' תקמו סעי' ה), בפמ"ג (א"א סי"ק ט) ובש"י"כ (פס"י הגה קט) לענין חוה"מ, וה"ה בערב פסח כמבואר לעיל).

יב. לגלח שער ראשה מפני צניעות וכדומה

אשה נשואה רשאית לגלח שער ראשה אף אחר חצות במקום שעושה כן לצורך צניעות, ועל כן כל שהשיער יוצא מחוץ למטפחת או מחוץ לפאה שלה, ואי אפשר לכסותו, יכולה לגלחו. [שש"י (פס"ו אות כט). לענין חוה"מ וה"ה בערב פסח כמ"ל]. וכמו כן רשאית לגלח שערתיה במקום שעושה כן משום חציצה בטבילה. [שם (הגה קכה)].

יג. סירוק וסירוק פאה נכרית

מותר לסרוק ולסדר פיאה נכרית לאחר חצות. ובשעת הצורך מותר גם לעצב אותה על ידי מעשה אומן. [דהרי" תפשיטו נשים מותרים אף בחוה"מ כמבואר ב"שוי"ע (סי' תקמו סעי' ה). וכן פסק הב"א משה (ח"ז סי' ה) לענין פאה נכרית. אלא דדעת בעל האג"מ (שם תשובה יד) לאסור בחוה"מ דזה בכלל גזרת גילוח. ועכ"פ בערב פסח, בשעת הצורך יש מקום להקל. אלא שעל ידי אשה אחרת מותר רק כהנם. [כ"מ"ל באות ב.].]
יד. נמילות צפורניים

לכתחלה יש ליטול הצפורנים קודם חצות ואם שכח ליטול אותן קודם חצות יש להקל אפילו על ידי עצמו או על ידי אחר כהנם. [מ"ב (סי' תסח סי"ק ה)].

טו. דבר האבד / שאר מלאכות המותרות בחולו של מועד

כל מה שמותר לעשות בחולו של מועד כגון דבר האבד או שעושה מעשה הדיוט ולא מעשה אומן ויש בו צורך המועד וכיוצ"ב משאר דברים המותרים בחולו של מועד כל שכן שמותרים בערב פסח אחר חצות, וכן כל אותן שהתירו לספר ולכבס בחולו של מועד כגון הבא ממדינת הים והיוצא מבית האסורין [ע"י בסי' תקל"א ותקל"ז] מותרין גם כן בערב פסח אחר חצות. [מ"ב (שם סי"ק ז)].

להאזנה לשיעורי בעמח"ס שמעתא עמיקתא שליט"א במספר ישיר 073-295-1244

✉ **להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל: amikta@amikta.co.il**

הגליון נתרם בעילום שם להצלחת התורם ומשפחתו | שמעתא עמיקתא – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503